
Školné na vysokých školách (přepis a námět k diskusi)

Školné na vysokých školách (přepis a námět k diskusi)

16.1.2008, 22:10, pořad: Studio STOP

Na stejné téma - článek Hospodářských novin z 16.1. 2008

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Dobrý večer při poslechu Českého rozhlasu 6, na programu je Studio Stop, které slyšíte každý všední den od pondělí do pátku od dvaadvaceti hodin a deseti minut. Při jeho poslechu vás srdečně zdraví Terezie Jirásková a zároveň posluchačům Českého rozhlasu 6 připomínám, že nás můžete poslouchat na středních vlnách šest set třicet devět nebo na třikrát www.rozhlas.cz/cro6. V dnešní relaci se podíváme na dění kolem českých vysokých škol, které se v posledních týdnech neslo ve znamení zavedení, či nezavedení spoluúčasti na studiu, které přišlo na přetřes opět poté, když premiér Mirek Topolánek devátého ledna prohlásil, že hodlá navrhnout takzvané odložené školné, které lidi začnou splácet až po ukončení studia, kdy jejich příjmy začnou dosahovat určité hodnoty. Také zaznělo, že školné nepřijde na řadu do té doby, dokud vláda neprosadí výhodné půjčky, stipendia a sponzení na vzdělání. I prezidentský kandidát Jan Švejnar řekl, že investice do vzdělání se neobejdou bez školného. Oproti tomu v programovém prohlášení Strany zelených stojí, cituji: "Bez přijímacích zkoušek a bez školného na vysoké školy." Je tedy vidět, že názory na spoluúčast nebo školné jsou zatím rozporuplné. Odborníky na vysoké školy, politiky, studenty i pedagogy ovšem zdaleka netrápí jen zavedení školného, a proto se dotkneme i témat, jako je dostupnost vzdělání, nerovnosti v přístupu ke vzdělání a v neposlední řadě jeho kvalita či chystané změny v oblasti terciálního školství. A když už jsme začali u zavedení spoluúčasti na studiu, budeme zkoumat názory odborníků na to, zda a kdy budou v České republice vhodné podmínky nízkouročných půjček. Ty by umožňovaly uchazečům o studium si na jeho absolvování půjčit a po dostudování a dosažení předem dané výše příjmu částku postupně splácet. Nebo bude lepší skládat plnou částku za studium předem? A nebo poslední varianta, a tou je stávající stav, tedy státní školy bez školného? I o tom bude dnešní vydání Studia Stop. Začneme dnes názory studentek a akademického pracovníka. Co si myslí o zavedení spoluúčasti na vysokoškolské studium studentka druhého ročníku matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy oboru obecná matematika Eva Černožorská?

Eva ČERNOHORSKÁ, studentka

Já si myslím, že to asi moc dobrý, nebo dobrý mi to nepřipadá hlavně kvůli tomu, že spousta lidí, když jde na školu do Prahy, tak je to finančně náročný a potom třeba i u toho studia musí pracovat jenom kvůli tomu, aby třeba mohli bydlet tady v Praze a rodiče třeba jim na to nepřispívají až tolik, a tak, takže si myslím, že z tohoto ohledu je to špatný a na druhou stranu by se třeba mohla zlepšit kvalita školství, ale tak jako není až tak špatná tečka.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

A v jakém ohledu by se kvalita školství případně mohla zlepšit, pokud by na to školné došlo?

Eva ČERNOHORSKÁ, studentka

No, tak mohla by se zlepšit samozřejmě nějaký, co studenti mohou dostat, nějaký experimenty třeba ve fyzice, v matice to asi tolik nejde, ale konkrétně třeba na tý fyzice by to asi bylo vidět hodně.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

A jaký je váš případ? Vy jste šla z mimopražského města do Prahy studovat?

Eva ČERNOHORSKÁ, studentka

Na střední školu jsem chodila do Karlových Varů a vlastně bydlím na koleji.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Ano, a kdybyste bývala v té době, kdy jste nastupovala na vysokou školu, měla platit školné, byla by to pro vás osobně a pro vaši rodinu třeba tak velká překážka, že byste to neabsolvovala, i kdyby to bylo koncipováno tak, že si můžete vzít jakousi půjčku, kterou byste potom mohla po skončení studií a nabytí určité výše příjmu splácet zpětně?

Eva ČERNOHORSKÁ, studentka

Tak, to by mě asi v případě nějaké té půjčky asi neodradilo, hlavně za tím stál, že jo, záměr jít na vysokou školu a pokud by to nějak jako šlo udělat, tak samozřejmě, jako že by to pro rodinu bylo horší, když vlastně bratr by potom šel po mně taky na vysokou školu, ale myslím si, že rodiče by to nějak jako investovali do toho vzdělání, ale určitě by to nebylo tak pohodlný, jako to je dneska.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Tolik tedy názor mladé studentky matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy Evy Černohorské. Jakub Fischer působí na Vysoké škole ekonomické v Praze na katedře statistiky a pravděpodobnosti a zastává funkci proděkana pro vědu a výzkum. A zde je jeho názor na zavedení školného na českých vysokých školách.

Jakub FISCHER, proděkan VŠE Praha

Určitě by to prospělo kvalitě vzdělávání ze dvou hledisek. Za prvé z hlediska motivace studentů, kteří by byli více zainteresováni na výsledcích svého studia, za druhé by to prospělo i z hlediska motivace vyučujících, na které by studenti vynakládali, předpokládám, větší tlak vzhledem k tomu, že by se na studiu podíleli.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

A přemýšlel jste o tom, jakým způsobem vy byste považoval to zavedení školného za takové nejvstřícnější ke studentům? Mám na mysli, jestli jste uvažoval o tom, že by byly dobré půjčky nějaké nízkouročné nebo přímo skládat školné předem?

Jakub FISCHER, proděkan VŠE Praha

Jedna věc je, jakým způsobem školné vybírat, podle mého názoru by se nemělo přistupovat k nějakým konceptům odloženého školného, to znamená, platit potom, už proto, že by byli méně zainteresováni studenti, kteří studium nedokončí, takže školné by určitě měli skládat v průběhu studia. Systém samozřejmě musí být doprovázen půjčkami pro sociálně slabší studenty a stipendiem pro vynikající studenty.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Vy působíte na Vysoké škole ekonomické v Praze. Jak vysoké školné byste si představoval pro vaši univerzitu?

Jakub FISCHER, proděkan VŠE Praha

Podle mého názoru by školné nemělo být diskriminační, tak aby nevyloučilo přístup slabších studentů. Domnívám se, že by mělo být zhruba na úrovni deseti až dvanácti tisíc korun ročně.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Jak si myslíte, že by se měnilo školství, pokud nebude zavedeno školné v České republice, myslím samozřejmě vysoké školy.

Jakub FISCHER, proděkan VŠE Praha

Obávám se, že na vysokých školách klesá motivace studentů a pokud se školné nezavede, tak že by v souvislosti s rozšiřováním nabídky studia, kdy už na některých školách studují vlastně všichni, kdo studovat chtějí, tak že to má vliv na snižování kvality studia.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Hovořil Jakub Fischer, proděkan pro vědu a výzkum Vysoké školy ekonomické v Praze. A poslední postřeh je také od studentky, tentokrát z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, je to mladá žena, matka dvou dětí, jmenuje se Karolína Vančurová. Jak by se její přístup ke studiu změnil poté, co by bylo zavedeno školné?

Karolína VANČUROVÁ, studentka

Kdyby bylo školné, tak bych se rozhodně líp rozmejšlela, jakým směrem by se měla ubírat moje kariéra, jestli ten obor, který budu studovat, je taky praktický v tom smyslu, že se potom třeba dobře uplatním při hledání nějaké práce.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

A v tom svém oboru, který teďko zakončuješ, považuješ ten obor za dost praktický na to, abys dobře našla práci a abys za tu práci dostávala výdělek, s kterým budeš spokojena?

Karolína VANČUROVÁ, studentka

Myslím si, že obor, pokud bych ho měla vzít jako jazykovědu, tak rozhodně v tomhle smyslu praktický není, protože informace o platech v oborech vědců, jazykovědců rámcově slyším, že jsou dost nízké.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Hovořili jste o zavedení školného se svými kolegy spolustudenty?

Karolína VANČUROVÁ, studentka

Mluvila jsem o školném několikrát se svými spolužáky, víceméně spíš jako o věci, která se nás zatím netýká, ale reakce, které jsem zatím pochytala celkově ze svého okolí, ale i z médií, byly většinou takový, že studenti spíš placení školného odmítali. Ono už dneska dochází k tomu, že studenti musí platit školné, když to na někoho padne, protože už studuje dýl nebo se mu započítaly několik oborů současně studovaných a musí za to studium platit, tak to nikdo v tu chvíli nevnímá jako něco, co by bylo spravedlivé. Osobně si myslím, že by to studenti přijali a že by byli ochotni platit školný za studium za předpokladu, že by to studium bylo kvalitní a myslím si, že v dnešní době to studium, ty podmínky neodpovídají úplně takovému vzorci, kde by studenti byli vlastně klienti těch škol, spíš aspoň na filozofické fakultě. Myslím si, že trochu lepší je to na Fakultě sociálních věd, kde jsem strávila chvíli, ale nejsou ty školy na to ještě připravený po té kvalitativní stránce.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Jak si představuješ ten dobrý vztah mezi klientem a poskytovatelem služby, tedy studentem a tou vysokou školou?

Karolína VANČUROVÁ, studentka

Ten si představuji tak, že by bylo jasně vyřčeno nebo někde napsáno, co přesně se v tom oboru bude probírat, co přesně se student naučí, když tím studiem projde, jaké by mohlo být jeho uplatnění. Myslím si, že dneska to dost jasně řečeno není. Rozhodně ne v těch filologických oborech. Tam může člověk být na volné noze, pracovat jako recenzent knih, třeba v literární vědě nebo jako vědec, anebo jako učitel.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Hovořila studentka Filozofické fakulty Univerzity Karlovy Karolína Vančurová. Posluchačům Českého rozhlasu 6 připomínám, jak slyšeli v brejku, že poslouchají Studio Stop. Vítám ve studiu Jiřího Havla, stínového ministra školství za ČSSD a Petra Matějů, sociologa, ředitele analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, pánové, dobrý večer.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, dobrý večer ještě jednou.

Petr MATĚJŮ, sociolog, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství

Dobrý večer.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Tak ,vy jste slyšeli, je jasné, že to byly pouze tři názory, tedy žádný velký reprezentativní vzorek, nicméně tyto tři názory, jak na vás zapůsobily a co vlastně vypovídají o stavu českého vysokého školství? Pan Havel.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, já myslím, že to bude vcelku typický vzorek, to znamená, že část studentů připouští, že by případné školné pro ně nebylo zásadní bariérou, to je poměrně častý názor a obvykle se setkáváme s tím, že většina studentů konstatuje, že školné ano, ale mělo by se vztahovat až na ty studenty, kteří přijdou po nich.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Petr Matějů.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Pro mě bylo překvapující, jak se dá ve třech názorech vlastně říci prakticky všechno, co říkají drahé sociologické výzkumy, protože tam se objevila a ta nejpodstatnější, ten prvek, který já tam vnímám, je na jednu stranu obava, obava z toho, že to zatíží tu rodinu, z které to dítě pochází, že to dítě prostě neutáhne. Současně tam je realistický názor, že by to pomohlo například kvalitě, při rozhodování toho studia, toho samotného co studovat a pak je tam naděje. Naděje v tom, že přece jenom by to tu kvalitu výrazně zvýšilo a že by vlastně to studium jim dalo možná více než dnes, je-li to vlastně služba poskytovaná zadarmo. Tím neříkám, že vysokoškolské vzdělání teda je zadarmo. Takže tam bylo všechno a já myslím, že to nejpodstatnější, co pořád trápí u nás většinu těch, kteří o tom tématu mluví, je to, že to zatíží výchozí rodinu. A u nás ale nikdo nenavrhuje systém, který by měl zatížit výchozí rodinu. Naopak systém, který chceme navrhnout a který prosazujeme už dlouho, naopak má odpoutat rozhodování o studiu na vysoké škole od výchozí rodiny.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Promiňte, že vám do toho vstupuji. To znamená, že tady zatím dochází k nevyjasnění pojmu, že i moje zkušenost s různými vysokoškolskými studenty i jinými lidmi neodborníky je ta, že si představují školné jako částku, která se předem složí a zaplatí se té škole a musí člověk na to být připraven předem. O takzvané spoluúčasti tedy té druhé metodě, to znamená, ta forma, kterou jsem tam již v těch sestřizích opakovala, že člověk dostane nějakou nízkouročnou nebo bezúročnou půjčku, projde studiem a potom po dosažení určité výše příjmu půjčku splácí. O té lidé málo slyšeli, ale když o ní slyší, tak na to reagují méně negativně. Je to vaše zkušenost, pane Havle, že lidé nemají jasno v pojmech? Lidé, kteří se ucházejí nebo je pro ně důležité univerzitní vzdělání?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, to samozřejmě pravda je, že tady je spousta nedorozumění kolem těchto věcí. Na druhé straně to, že platím dříve nebo později, pro ekonomu zase není tak velký rozdíl, protože ten rozdíl je pouze v úrokové sazbě pro toho, kdo ty peníze inkasuje, takže my používáme termín, které říkáme současná hodnota peněz, takže jestli ta platba je nyní nebo je v budoucnosti, tak každopádně to platba je.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

To znamená, považujete platbu jakoukoli za ekonomicky nevýhodnou pro lidi, kteří by ji platili?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, není to tak, jde samozřejmě o to, co člověk tedy získává a jaká je alternativa, ale v případě, kdy zavedu do za nějakou službu vstupné, no, tak samozřejmě musím počítat, že se na rozhodování lidí nějak projeví a že na to budou mít názor. Jestliže například platím u lékaře, tak se nezdá, že by někdo zdůvodňoval tu platbu u lékaře tím, že dostane od lékaře lepší kvalitu služby a naopak lidé spíše konstatují, že celá ta věc je zbytečná. A ten důvod zavedení té platby u lékaře je, aby lidé spotřebovali méně lékařských služeb, čili z tohoto hlediska máme samozřejmě velmi podobnou otázku i u školného, které má samozřejmě rozporné dopady.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Ano. Ještě než dám slovo vám, pane Matějů, nechám vás reagovat na všechno, co budete chtít, nebojte. Pokud srovnáváme to zavedení té spoluúčasti s těmi zavedenými poplatky, které platí od prvního ledna, jak vy jste řekl, tam je tím leitmotivem té věci snížení nadužívání péče a jde o snížení preskripce, ale mimo jiné se také uvádí, že to je jakási symbolická částka, která by měla být takovým zahájením narovnání vztahů mezi poskytovatelem služby a klientem nebo mezi pacientem a lékařem nebo tím zdravotnickým zařízením. Dá se tedy říci, že i třeba u těch vysokých škol by to mohlo vést ke stejnému kroku, jakéhosi začátečního narovnání společných vztahů klienta a poskytovatele?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Víte, já o tom poměrně pochybuji a ten důvod je asi tam, že my tu zkušenost se školným v Čechách máme. I na veřejných vysokých školách, když překročíte dobu studia, tak platíte normálně školné, je to nějakých deset patnáct tisíc korun a zatím žádný z prorektorů škol, se kterým jsem tedy hovořil, se nezmiňoval tedy, že by to působilo nějakým způsobem motivačně na studenty nebo pedagogy. Ale máme dneska školné i na vysokých školách, které jsou soukromé a máme školné i na řadě soukromých škol středních a tam to školné působí dvojím způsobem. To znamená, že v některých případech působí motivačně, v jiných případech působí zcela demotivačně, to znamená, že ti studenti, kteří platí školné, tak požadují, aby získali tedy z hlediska penza znalostí ty diplomy levněji a celá řada škol drží studenty právě proto, že platí to školné, i když jinak to jsou studenti, kteří by asi na té škole studovat neměli. Takže i já konstatuji, že ten dopad je velmi, velmi rozporný.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Nyní dávám slovo Petru Matějů. Můžete reagovat na to, co říkal váš kolega pan Havel v závěru, ale poprosím vás, abyste se pak vrátil ještě k těm úvodnějším otázkám, které ráda když tak zopakují později, abych vám to nemíchala příliš.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Já myslím, že ten, to porovnání mezi zdravotnictvím a vysokým školstvím není vůbec šťastné, a protože skutečně u toho zavedení, řekněme, spoluúčasti ve zdravotnictví skutečně cílem bylo, aby se trochu snížila poptávka ve chvíli, po zdravotnických službách ve chvíli, kdy se zdá, že není nezbytná a koneckonců se ukázalo, že lidé dneska si raději lék koupí, místo aby, a zaplatí plnou cenu toho léku místo aby zaplatili za recept a ještě potom za lék, takže se zdá, že, v tomto smyslu se zdá, že ta celá věc začala působit tak, jak má, ale přece, proboha, u vysokého školství nikdo ani ve snu neuvažuje o tom, že by bylo potřeba snížit poptávku. My potřebujeme zvýšit poptávku po vysokém školství, dokonce z těch sociálních skupin, kde dneska ta poptávka je nízká.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Promiňte, já jsem zaznamenala to srovnání v tom narovnávání vztahu klient a poskytovatel služeb, v těch ostatních věcech, o kterých vy hovoříte, tak musím říct, že zkušenost takovou nemám, ale toto srovnání, myslím, že by nemuselo být bráno jako úplně nešťastné. Tato část.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Samozřejmě, tam, kde se ty systémy setkávají, to je skutečně to, že pacient i student se stávají klientem systému. To je, to jsem ani nepovažoval za nutné zdůrazňovat, neboť to je zřejmé a pokud se můžeme tedy vrátit k tomu, k té obavě, že zavedení vstupného na vysoké školy, to je naprosto chybný ekonomický pojem použitý, vstupné, protože my přece chceme zatížit budoucí a nikoliv minulé příjmy. K tomu se ještě vrátím. Že by tedy toto vstupné snížilo poptávku, tak, všechny systémy, kde je zavedeno školné ve světě, mají dneska mnohem vyšší participaci na terciární vzdělávání než u nás. Jak je to možné? Jak je možné tedy to, že tam, kde to školné je, je větší participace mladé populace na terciární vzdělávání a dokonce mnohem větší participace z těch nižších sociálních vrstev, to znamená, nezapůsobilo to tak, jak se říká, že to u nás zapůsobilo. A proč to nezapůsobilo? No, je, ukazuje se totiž, že motivace k vysokoškolskému vzdělání je tak vysoká, že když se někdo rozhodne studovat i v těch systémech, které jsou nejtvrďší, vůbec nejtvrďší na světě, a to je zřejmě skutečně americký model, jeden z nejtvrďších, tak prostě studovat jde, protože existuje řada mechanismů, které umožní tomu studentovi ten sen realizovat. Pak se ovšem druhá věc je a s tím já budu souhlasit, nebo ta námitka okamžitě přijde, že pro nás je tento systém nevhodný a nezaveditelný. Prostě tam, kde skutečně ta reakce mohla být přesně, jak říká pan kolega, že by se asi poptávka snížila, proto chceme jít tou cestou australskou a britskou, kterou mimochodem zaváděly v těch zemích levicové vlády, právě proto, aby zvýšily tu participaci, a to je skutečně zatížení toho budoucího příjmu, to znamená, to není vstupenka, to je klasická investiční strategie do komodity, která mi jednou zvýší životní úroveň a můj životní úspěch, tedy investuju své budoucí příjmy do toho svého úspěchu, a proto to není ekonomická kategorie, čistě ekonomická kategorie to není. Je to kategorie, která má své sociální, ekonomické a velmi psychologické aspekty.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Pane Havle, máte možnost se vyjádřit k zatížení budoucích a ne minulých příjmů. To jistě vás bude zajímat, abyste to obhájil a také by mě zajímalo, co řeknete k tomu argumentu, který Petr Matějů vznesl, že v zemích, kde je školné, tak se zvýšila participace na vysokoškolské vzdělání.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, já mám pocit, že v žádné z těch zemí se nezvyšovala participace populace na vysokém vzdělání, tak jako v České republice. Takový příklad na srovnání vůbec neexistuje. Prakticky před patnácti lety u nás šlo na vysoké školy nějakých zhruba deset patnáct procent populace, dnes nastupuje na vysoké školy přes šedesát procent populačního ročníku. Na terciární školy. Takže to je první konstatování, které je relativně velmi důležité v téhle té oblasti, čili ten přístup se radikálně zvýšil, a to tempem, které nemá obdoby. Takže to je první konstatování. Druhé konstatování, to je ta přístupnost těch různých sociálních vrstev. Tady jde většinou o velmi špatnou interpretaci statistiky. Protože v rodičovské generaci u nás na vysokoškolské vzdělání dosáhlo zhruba osm až deset procent té populace. Jestliže to srovnávám se zeměmi, kde na terciární vzdělání dosáhlo až čtyřicet či padesát procent populace, pak ta matematika je neúprosná. Čím větší ten podíl populace mám, tím se mi chová samozřejmě normálněji z hlediska té populace celé, čili ten výsledek je opravdu v té statistice. Takže tady si myslím také není zásadní problém. A konečně poslední problém, kdo chce v tuto chvíli v České republice studovat na vysoké škole, studovat může, chce to jenom něco málo snahy, nic víc.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Názor Petra Matějů. Vy jste kroutil hlavou, když tady pan Havel říkal, že přes šedesát procent populačních ročníků nastupuje na vysoké školy. Nesouhlasíte s tím?

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

No, to je číslo, kdyby bylo pravdivé, tak jsme zemí druhou s největší participací na světě po Spojených státech a Koreji. A my jsme naopak z tohoto hlediska jen na jednom z posledních míst. Takže ta statistika je prostě špatně a je špatně z jednoho prostého důvodu. Stačí uplatnit normální selský rozum. U nás prochází maturitou okolo šedesáti pěti procent populace. Z toho se polovina hlásí na vysoké školy, něco přes polovinu a šedesát procent se dostává na ty vysoké školy, když to vynásobím, jsem na nějakých pětaticeti procentech ve skutečnosti ta míra toho vstupu, takzvaná čistá míra vstupu je u nás těsně pod čtyřicet procent. A to tam ještě započítávám ty, kteří to zkouší opakovaně. Takže prosím, čísla používejme tak, jak v tom významu mají být používána. Jinak je to skutečně nefér, protože Spojené státy a Korea mají oněch šedesát, šedesát pět procent a my nejsme tak daleko, takže prosím s těmi čísly opatrně.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Prosím, Jiří Havel.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Já bych tady reagoval ještě tedy dále, to znamená, za prvé tedy. Ty země, které jmenoval pan kolega do toho terciárního vzdělávání započítávají zcela jiný okruh škol, to znamená, že automechanik, zdravotní sestra a podobně jsou u nich vysokoškoláci, to je věc, která je zcela nesrovnatelná s námi.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Promiňte, myslíte Spojené státy.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Například. A navíc to české školství uspokojuje v další míře požadavky posluchačů, kteří přicházejí na ty vysoké školy opožděně, to je dneska obrovská část lidí, kteří studují, kteří po několika letech od té maturity se dostávají na ty vysoké školy, nebo respektive terciární školy, abychom byli přesnější, protože i my dneska už počítáme do té statistiky trochu víc než jenom to, co má statut té vysoké školy, ale shodneme se určitě na tom, že není dneska žádná překážka, aby se posluchač dostal na vysokou školu a shodneme se jistě s panem kolegou na tom, že ty nejnáročnější a nejlepší české vysoké školy, jako je Matfyz, ČVUT, chemie a podobně, zápolí naopak s naprosto jinou záležitostí, a to s nedostatkem kvalitních studentů.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

A teď jedna taková věc, já jsem hledala v různých statistikách, je pravda, že poslední, kterou jsem našla, byla v roce 2005, nevím, pokud se ta čísla tak výrazně změnila, tak mě můžete opravit, jistě budete mít představu, proč se tedy žádná z těch našich vámi jmenovaných univerzit nevejde do žebříčku nejlepších dvě stě univerzit ve Spojených státech? Jsou tam tak rozlišně nastavená kritéria, proč se tam nevejdou tyto univerzity naše?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, to je úplně jednoduché. Celkem na světě je asi sedmnáct tisíc univerzit a kdybychom se dívali na zhruba tu první desítku amerických univerzit, tak každá z nich má rozpočet větší než české vysoké školství. Karlova univerzita, ke které náležíme my oba, kteří jsme tady ve studiu, je v tom pořadí pravidelně dvě stě padesátá a oba se shodneme i na situaci, že to pořadí té univerzity se bude samozřejmě v příštích letech spíše zhoršovat než zlepšovat, a to z toho důvodu, že v devadesátých letech jsme do vysokého školství investovali podstatně méně než investovaly ty státy, které půjdou nahoru.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Dobře. Z vašich názorů je jasné, že vy pro zavedení spoluúčasti nejste, to znamená, jak se bude to české univerzitní školství vyvíjet dále za předpokladu, že se nebudou do toho školství nalévat další peníze a že ty další zdroje, z kterých vysoké školy žijí, také nebudou narůstat, anebo budou narůstat a bude se do vysokého školství dávat více peněz z rozpočtu?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Tak, samozřejmě, že se bude dávat více peněz z rozpočtu ve všech modelech, i v modelech, které tady představuje pan kolega. To je ostatně i ten model Austrálie a Británie, kde se obrovsky zvýšily veřejné peníze, které jdou do těch škol a to

popravdě řečeno i z těch modelů takzvaného školného. Takže ten základní model tady je a poslední poznámka, školné je vždycky zcela minoritní součástí zdrojů, které ty školy mají a když se podíváte právě na ty největší světové univerzity, tak zjistíte, že je to o několika procentech, které chodí z toho školného a ani u nás by ta situace nebyla diametrálně odlišná. Takže školné je něco, co vám může dělat nějakých tři, pět procent z celkových příjmů škol, možná deset, řekne pan kolega, ale není to částka, která by byla v tomto směru zásadní.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Dobře. Tolik tedy názor jedné strany ČSSD, názor druhé strany, Petře Matějů, vy jste evidentně pro zavedení spoluúčasti, abychom to nenazývali školným, můžete říci, jak si to představujete konkrétněji, kolik let se bude po studiu přibližně splácet, jestli jsme na to připraveni nebo jestli na to budeme připraveni z hlediska těch nízkouročných nebo bezúročných půjček právě v tom roce 2010, který vy jste stanovili, pokud to platí, jako takový mezník, kdy by se o tom mohlo uvažovat? Jaká bude ta maximální výše školného?

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Protože se tedy bavíme o tom příspěvku té škole, tak pan kolega řekl, že se shodneme, neshodneme se. Je to skutečně, já se tím zabývám a zodpovědně prohlašuji, že školné v průměru přináší vysokým školám dvacet pět procent jejich rozpočtů v průměru v celém světě. Čili minoritní část, ale nikoliv pět nebo maximálně deset, jak jste řekl. Znova opakuju, operujeme se správnými čísly. Takže takhle, proč zavést školné, jak ho zavést a čeho se vyvarovat, kde zřejmě už nás zkušenosti z jiných zemí skutečně varují, co bychom neměli dopustit. Tak předně proč ho zavést. Vysokoškolské vzdělání se samozřejmě vyplácí společností, o tom není pochyb, a proto do toho investuje ty obrovské prostředky, které investuje. Ale je známo, že vysokoškolské vzdělání má ohromnou individuální návratnost, kterou možná u nás zatím nejsme schopni docenit, protože mimochodem to ani novináři moc často nezveřejňují nebo mám pocit, že to řada lidí prostě nevnímá, ale u nás průměrný plat vysokoškoláka v roce 2006 byl třicet devět tisíc pět set korun. Třicet devět tisíc pět set korun.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Pardon, ale tam jsou i ti lidé, kteří pracují v těch sférách obchodních a mají těch, ty příjmy sto osmdesát tisíc měsíčně, tak si to představuji.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Ano, ano, ale není jich většina. Ale současně a protože vím, že pan kolega s tím hned přijde.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Promiňte, ale slušné je říci, že tam jsou v těch třiceti devíti.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Ano, já to nepopírám, že tam jsou. A proto se také používá jiné číslo, které je z tohoto hlediska přesnější, a to je media. To je příjem, který odděluje jednu polovinu od té druhé poloviny a ten je v případě vysokoškolského vzdělání třicet tisíc a v případě maturity je jenom dvacet tisíc. Takže jenom aby bylo jasné, že se bavíme o poměrně vysoce návratné individuální investici. A že je tedy spravedlivé, když ho této investice nebo této výhody nezískává většina populace, ale stále ještě menšina, tak aby ta menšina nějakým způsobem participovala na té ohromné výhodě, kterou získává. Tak to je ten důvod, proč ho zavést. Teď jak ho zavést. Protože víme, že tyto příjmy jsou relativně takto vysoké, no, tak je přece rozumnější zatížit právě ten zvýšený příjem, který ten jedinec jednou dosáhne, než příjem jeho výchozí rodiny, protože to vidím za prvé jako velmi nespravedlivé a za druhé omezující, takže z toho teda skutečně plyne, že by se mělo zavést školné, které bude spláceno až z těch budoucích příjmů, ale samozřejmě až po překročení určité hranice, aby nezatížilo toho absolventa okamžitě ve chvíli, kdy dokončí studium. Takže se uvažuje o průměrném nebo lehce nadprůměrném příjmu a uvažuje se přirozeně o splátkách nikoli typu hypotečního, kdy to je prostě fixní částka, to každého straší, zejména u vzdělání, ale že by se splácelo formou určité části, určitého odvodu, něco jako absolventská daň, aby tomu pan kolega rozuměl, z toho příjmu, který bude jednou zvýšený. A tam se dá také nastavit určitá nová, nový typ solidarity, že by ti, kteří vydělávají více, by spláceli o něco více, tedy tam by to procento bylo o něco vyšší, protože by umožnili tomu systému vrátit ty peníze dříve, aby tolik nemuseli tlačit na ty, co vydělávají méně. Ti budou samozřejmě splácet také, ale mohli by menší procento, tam by to asi víc bolelo. Takže takhle by asi vypadal ten systém, ale já jsem, my jsme na začátku, vy jste to řekla a já to jenom chci připomenout, že zavést tento systém není pravděpodobně u nás rozumné a já bych dokonce řekl ani možné dříve, než se pokusíme snížit ty existující nerovnosti, které jsou skutečně u nás nejvyšší a nedá se to vysvětlit tím, že máme jinak vzdělanou starší populaci.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Promiňte, můžete v krátkosti jenom ještě objasnit ty nerovnosti pro posluchače?

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Ano, je to prostě tak, že jsme jedinou zemí, my a Polsko, tedy abych řekl v Evropské unii, kde nerovnosti v přístupu k vysokoškolskému vzdělání rostou a jsou tedy v tuto chvíli nejvyšší. Není to měřeno jenom vzděláním rodičů, kdy by se to teoreticky dalo nazvat jako určitý statistický artefakt, ale je to vyjádřeno i příjmy rodičů a sociálním postavením celé té rodiny, tedy takzvaným sociálně ekonomickým statusem, který je rozložen prakticky ve všech zemích zhruba stejně. Takže ty nerovnosti jsou skutečně velké, víme to už dávno, upozorňoval nás na to OECD, upozorňovala nás na to dokonce Evropská komise, dělejte něco s nerovnostmi. Proto tvrdím, že musíme nejprve zavést velmi výhodné půjčky pro studenty, zvýšit podíl studentů, kteří přijímají sociální stipendia, protože u nás je to dneska maximálně sedm procent a ta stipendia jsou skutečně velmi nízká, jde tam jenom dvě stě dvacet milionů ročně, což při výdajích na vzdělání je strašně málo, jsme podle všech údajů ze světových statistik zemí, která dává nejméně do vysokého školství prostředky prostřednictvím studentů. U nás je to pět procent, v Austrálii, ve Spojených státech, na Novém Zélandu je to třicet procent jde přes studenty, tedy přes to, jak jim ten stát pomáhá vstoupit do toho systému a financovat své vzdělání. Když se jednou dostaneme tam, že budeme do vysokého školství dávat aspoň takovéto částky přes studenty, tak ty nerovnosti budeme schopni vyrovnat a pak to školné samo o sobě nebude takovým strašákem a dokonce bude-li odložené, jako je dnes.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Ano. Jaká maximální výše školného, to je tady předčasná otázka zatím?

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Není to předčasná otázka. Já myslím, že by se mělo nastavit strop, přes který na prvních pět let asi vysoké školy nebudou smět jít, aby to bylo, řekněme, únosné, řekl bych, maximálně dvacet tisíc, ale jinak by školy měly mít volnost v tom, jak se v tom prostoru budou pohybovat.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Ano. Jiří Havel. Mě by zajímalo a samozřejmě vy můžete reagovat na vše, co říkal Petr Matějů, mě by zajímalo, co si myslíte o té rostoucí nerovnosti v přístupu ke vzdělání. Jsme s Poláky opravdu na tom tak špatně?

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Konstatuji jednu záležitost, že nevidím, jakým způsobem by tu nerovnost odstraňovalo školné. Ta nerovnost, pokud se tedy rodí, rodí se někde jinde než jaksi a nedá se těžko, dá se těžko odstranit tedy tím, že zavedu to, co pan kolega tak nerad slyší, to je tedy to vstupné. Nicméně k některým těm faktům, které tu zazněly, takže průměrný plat vysokoškoláka a medián, to je, jak jste sama poznamenala, záležitost trošku zavádějící, protože jakmile do toho zamícháte ty ultravysoké platy, tak jsem na jiné pozici. Když to srovnáme s jinou věcí, to znamená, že ten mediánový plat je devatenáct tisíc, tak mediánový plat učitele bude v České republice, řekněme, dvacet tisíc korun, v tom se asi shodneme tedy, no, a těch učitelů je v těch vysokoškoláků asi tak třetina. Takže tím se dostáváme zase zpátky na zem. Není to tak úplně jednoduché. Druhý argument, to jest, že ten přístup je sociální. Já tomu nerozumím. Tahle vláda odstranila progresivní daň, protože konstatovala, že je demotivující. V druhém kroku tahle vláda zavede progresivní daň, ale jenom pro vysokoškoláky, aby je to více motivovalo. Nerozumím tomu, já to pokládám za obrovský rozpor a konstatuji, že pokud tedy progresivní daň, tak se domnívám, že by samozřejmě měla být pro všechny, protože se domnívám, že i hvězdy pop music a hokejisté se mohou podílet na financování našich vysokých škol. No, a konečně půjčky, půjčka je nástroj, který je vždycky dvojsečný. Ta půjčka je výborný nástroj, řekněme, pro střední třídu. Ta jí velmi silně využívá, ale ta jaksi nižší, lower class, ta nižší třída, se jí samozřejmě bojí, protože pro ni to může být potenciálně větší závazek. Nositel Nobelovy ceny James Tobin kdesi říkal, že v ekonomii jsou velmi zábavné věci, jako jsou půjčky pro bohaté studenty, dotace pro bohaté farmáře a podobně. Čili opět ten mechanismus neřeší vše. Když se podíváte na to, kolik studentů v USA ty půjčky využívá, tak zjistíte, že to je opět jenom část té populace.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Tak, a pojďme si nyní podívat do USA na to, jak vypadají tamní univerzity, jejich kvalita či financování. Ve Spojených státech je přibližně šest tisíc různých univerzit, vyšších odborných škol a podobných institucí, samozřejmě s naprosto různou úrovní. U komise pro vyšší vzdělávání je akreditováno dva tisíce šest set osmáct škol, komise pak svým způsobem garantuje jejich úroveň, nicméně kvalitu samozřejmě nejlépe ohodnotí především trh, tedy sami uchazeči o studium, studenti a absolventi. Univerzity ve Spojených státech mají velice rozdílnou kvalitu, jak už nyní zaznělo i od našich účastníků hovoru, absolventů vysoké školy je tam přes padesát procent, mnozí z nich však absolvují takzvané komunitní vysoké školy, které odpovídají náročnější nástavbě, jak si jí pamatují lidé starších ročníků a nebo také dvěma letům na univerzitě. Dušana Neumanna jsem se ptala na to, proč jsou podle jeho názoru nejšpičkovější univerzity typu MIT, Harvard, Yale, Princeton, tak ojedinelé, v čem tkví jejich kvalita. Dušan Neumann je publicista.

Dušan NEUMANN, publicista

Těch důvodů je mnoho. Hlavně to záleží na kvalitě profesorského sboru. Pokud se podíváme do historie Harvardu a MIT, tak uvidíme, že nejvíc nositelů třeba Nobelovy ceny je právě pochází z těchto univerzit a také tam mnoho z nich učí, takže to už je jedna záruka kvality. Další záruka kvality je poměrně přísný výběr posluchačů, který je tedy ať se to zdá nepravděpodobné, nezáleží jenom na finančních možnostech jejich rodičů, ale hlavně na jejich prospěchu.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Školné se ve Spojených státech platí na státních i soukromých univerzitách. Rozdíl bývá v tom, že soukromé si účtují více, státní méně, státní si účtují osm až šestnáct tisíc dolarů za rok a soukromé šestnáct až třicet tisíc dolarů za rok. Můžete udělat porovnání, jak to je vůči platu? A na to může navazovat druhá otázka, jaké typy toho školného nebo toho spolufinancování se ve Spojených státech těší oblibě?

Dušan NEUMANN, publicista

Se to liší stát od státu. Řekněme, že právě Kalifornie, která je bohatým státem, tak ta účtuje za rok na státní kalifornské univerzitě něco kolem těch osmi tisíc. Například ale ta státní univerzita v Illinois, kde studuje moje dcera, tak ta si za rok veterinární medicíny účtuje padesát dva tisíc, a to pro nerezidenta státu. Rezident státu, i kdyby byla registrována a měla tedy domov v Illinois, tak by platila asi osmatřicet tisíc, což je skutečně hodně. Ty vysoké školy, ty univerzity / nesrozumitelné/ což je tedy Princeton, Harvard, Yale, Columbia, tak ty si účtují hodně přes čtyřicet tisíc. K tomu je třeba ale dodat, že studenti, kteří se dostanou na tyto školy a jsou skutečně akademicky výborně připraveni, tak mají možnost dostat spoustu grantů a stipendií a také půjček. Půjčky jsou buď velmi nízkou úročené, všechny ty půjčky se vlastně musejí splácet až po dokončení studia a ty půjčky zase se dají rozlišit na půjčky státní, půjčky od bank, půjčky od charitativních organizací, od nadací. Žádný student prakticky není schopen vystudovat jen s jednou půjčkou. Je jich vždycky jaksi celý vějířek a ty půjčky se potom splácejí někdy dost dlouho. Právě u takové medicíny je to patnáct, někdy třeba i dvacet let.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Tolik názor publicisty Dušana Neumanna. A nyní se pojďme podívat na stav univerzitního školství v Británii, v sestřihu uslyšíte publicistu Ivana Kytka. V roce devadesát sedm během svého prvního funkčního období britská vláda zavedla školné na univerzity pro bohatší studenty, od školního roku 1998 až 1999 také zrušila granty a zavedla pro studenty bezúročnou půjčky. To vyvolalo vlnu nevole, hovořilo se o tom, že by školné mělo být zrušeno, nicméně můžete říci, jak ta situace vypadá dnes?

Ivan KYTKA, redaktor

Tak, asi ono je důležité zdůraznit, že ten samotný zákon z roku 1997, který vlastně zaváděl historicky vůbec poprvé v Británii školné na vysokých školách, měl ve svém textu zabudováno hned několik pojistek tak, aby poslanci se k němu mohli vrátit a eventuálně ho upravit podle situace, která po zavedení toho školného nastane. Vypovídá to o tom, že vlastně tehdy panovala velká nejistota, jaký to skutečně bude mít dopad na počet studentů vysokých škol a především jaký to bude mít dopad na uchazeče o studium z těch méně bohatých britských rodin. Důležitá je možná také připomenout, že vlastně ten zákon, o kterém hovoříme, tak platí, pokud jde o Británii, v Anglii a také v Severním Irsku. Pokud jde o to, jaký to mělo dopad, tak nutno zdůraznit, že právě při těch takzvaných review toho zákona poslanci některé ty aspekty jeho opakovaně upravovali, ať už jde o výši toho školného, které nyní činí poměrně vysokou částku tři tisíce padesát liber v Anglii a Severním Irsku za rok, to znamená, při obvyklém tříletém studiu, to znamená vlastně dodatečné náklady pro toho studenta či pro jeho rodinu ve výši devět tisíc sto padesát liber. Samozřejmě ten zákon pamatuje na ochranu těch slabších, to znamená, že povinnost platit ten školní poplatek mají pouze studenti z rodin, jejichž příjem roční hrubý dosahuje méně než, tuším, patnáct tisíc sedm set padesát liber či nějakou podobnou částku, což je pro ilustraci zhruba dvě třetiny hrubého příjmu na osobu v Británii, to znamená, že jaksi ten zákon chrání skutečně jenom ty nejslabší členy britské společnosti, ty nejslabší uchazeče o studium na vysokou školu. Co je samozřejmě také velice důležité, studenti nemusejí skládat ty peníze, pokud nechtějí nebo nemohou okamžitě v hotovosti třeba na začátku školního roku, ale vlastně vede se jim takový, řekněme, účet u britské vlády, který, na kterém se objevuje postupně, jak ta výše školného narůstá a de facto povinnost splácet tu částku, pro zjednodušení, řekněme, těch devět tisíc sto padesát liber, vzniká teprve tehdy, když britský student po odchodu z vysoké školy začne vydělávat určitou sumu, pokud si to dobře pamatují, tak při zavedení toho zákona to bylo patnáct tisíc liber ročně, což je zhruba dvě třetiny průměrného britského platu. Pokud vím, ten zákon neřešil, a bylo to jedno z jeho mnoha slabých míst, to, jak se ta povinnost bude vztahovat například na studenty z Evropské unie, pokud přijdou do Británie, vlastně vystudují, bude jim ten účet u britské vlády také veden, ale když potom odejdou z Británie, tak jak vlastně se podaří zajistit to, aby zahraniční studenti tu, řekněme, bezúročnou půjčku britské vlády potom také spláceli a vím, že někteří samotní britští studenti například z Oxfordské univerzity vyjadřovali v tomto ohledu určitou nespokojenost, proč by oni měli být diskriminováni vůči cizincům nebo zahraničním studentům z Evropské unie, kterých je na britských univerzitách pochopitelně poměrně vysoký počet. Jedná se o několik desítek tisíc.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Úplně v závěru by mě zajímalo, jaká je nálada ve společnosti, samozřejmě v těch kruzích, které se o vysokoškolské vzdělání zajímají. Hovoří se v Británii frekventovaně o tom, že to školné je příliš zatěžující nebo že je nevhodné, že by se mělo zrušit?

Ivan KYTKA, redaktor

Otázka jaksi velice případná, ale já bych řekl, že ta hlavní veřejná debata a ta hlavní nespokojenost související se zavedením školného provázela vlastně ty první dvě tři léta zavádění toho poplatku. Studenti, britská veřejnost, rodiny vysokoškoláků, bych řekl, si na tu okolnost poměrně rychle zvykli.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Tolik z Londýna publicista Ivan Kytka. A pojďme na posledních několik minut zpátky do Studia Stop Českého rozhlasu 6, dnes hovořím s pány Petrem Matějí, který je sociologem a ředitelem analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství a také panem Jiřím Havlem, stínovým ministrem školství za ČSSD. Jak by to mělo vypadat do budoucna v České republice, tak aby naše školy neztrácely na kvalitě a naopak ji zvyšovaly a třeba se dorovnávaly světovým univerzitám, které jsou před námi? Jiří Havel.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Je otázkou, jestli vůbec někdy můžeme být mezi první stovkou univerzit. Ale můžeme dělat tady velmi kvalitní standard vysokoškolského vzdělání, a to je to, co chceme, to je to, kam finančně dosáhneme. Ale ty předpoklady, abychom mohli dělat tu kvalitu, ty nejsou jenom na vysokých školách. Pokud něco neuděláme se školami základními a středními, který ten předpoklad dávají, tak celá ta diskuse o těch vysokých školách je asi zbytečná. Těžko říci, kolik těch peněz, dejme tomu, v příštích deseti letech by tam mělo jít. Ale rozhodně by se ty sumy měly zvýšit, a to podstatně.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Petr Matějů.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Já si myslím, že naše vysoké školství se skutečně bude vyvíjet, a to naznačili ti studenti, které jste zpovídali, že vlastně ve chvíli, kdy tam začínají přicházet ony soukromé prostředky od klientů, ta kvalita začíná přirozeným způsobem stoupat, aniž se nějakým způsobem zvětšuje ta bariéra, a o to tady běží. Přinést více prostředků od soukromých klientů těch škol a tím je budou přirozeným způsobem tlačit na kvalitu a obávám se, že bez tohoto drobného příspěvku, který má tak ohromný význam, se kvalita vysokého školství těžko bude zvyšovat. Ale to já jenom interpretuji čísla, která to přímo napovídají.

Terezie JIRÁSKOVÁ, moderátorka

Ano, a já interpretuji pro posluchače Českého rozhlasu 6 v závěru Studia Stop, že Jiří Havel kroučí hlavou a nesouhlasí, ale k souhlasu se tady dnes pánové nedoberou. Je to za samotný závěr dnešního vydání Studia Stop, více minut bohužel nemáme, jeho hosty byli Petr Matějů, sociolog, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství a také Jiří Havel, stínový ministr školství za ČSSD. Já vám velice děkuji za to, že jste si udělali čas a byli se mnou ve Studiu Stop Českém rozhlasu 6. Na shledanou.

Jiří HAVEL, stínový ministr školství /ČSSD/

Na shledanou.

Petr MATĚJŮ, ředitel analyticko-koncepčního odboru ministerstva školství, sociolog

Na shledanou.